

KOBİ'LERE SAĞLANAN KAMU DESTEKLERİNDE ETKİ DEĞERLENDİRMESİNİN ÖNEMİ

Dr. Selim Baha YILDIZ
KOSGEB KOBİ Uzmanı

ÖZ

KOBİ'ler sayıları ve sağladıkları işgücü nedeniyle Türk ekonomisinde çok önemli role sahiptirler. Son yıllarda ülkemizde KOBİ'lere yönelik sağlanan kamu destekleri hem tür olarak hem de miktar olarak fazlalaşmıştır. Ayrıca KOBİ'lerin eskisine nazaran desteklere ulaşırken daha az prosedürle uğraşmaları sonucunda desteklerden faydalanan işletme sayısında ve verilen destek tutarlarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Bunun neticesinde toplumun değişik kesimleri tarafından (vergi mükellefleri, politikacılar, akademisyenler) bu desteklerin KOBİ'ler üzerindeki etkisi tartışılmaya başlanmıştır. Verilen desteklerle ilgili yapılacak etki değerlendirme çalışmaları ile bu soruya cevap bulunabilecektir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, Kamu Destekleri, Etki Değerlendirmesi

THE IMPORTANCE OF IMPACT EVALUATION FOR PUBLIC SUPPORTS FOR SMES

ABSTRACT

SMEs have an important role in Turkish economy due to their high number and the employment they provide. The diversity and amount of the financial supports provided by the Turkish government for the SMEs have increased in recent years. The number of SMEs that benefit from these financial supports and the amount of support have also increased since relatively less procedure is required for getting support when compared to the previous years. Therefore, stakeholders in society (tax payers, politicians, academicians, etc.) have started to investigate about the impact of these financial supports on the SMEs. In order to answer this question, we suggest applying impact evaluation techniques, in this work.

Keywords: SME, Public Support, Impact Evaluation

GİRİŞ

1970 öncesi dönemde büyük işletmeler, ölçek ekonomisinden faydalanarak düşük maliyetlerde üretim yapabilmeleri, gelişmiş teknikler kullanabilmeleri ve finansal durumlarının güçlü olması gibi nedenlerden ötürü küçük işletmelere kıyasla daha rekabetçi görülmüşlerdir. Dolayısıyla hükümetler, büyük işletmelerin oluşmasına yönelik politikalar uygulamış ve işletme birleşme ile satın almalarına olumlu yaklaşmışlardır. Ancak özellikle 1970 sonrası dönemde bu politikaların, ülkelerin büyümesi üzerinde beklenen

olumlu etkiyi yaratamadığı, büyük işletmelerin de esnek olamama, değişen taleplere hızlı cevap verememe, piyasaların rekabetçiliğini azaltma gibi birtakım olumsuz yönleri olduğu görülmüş ve söz konusu politikalar eleştirilmeye başlanmıştır (Yüksel, 2011:7).

1970'lerin başlarından itibaren KOBİ'lerin istihdam yaratma, yeni ürün ve hizmet geliştirme, girişimciliği ve ülkelerin rekabet gücünü artırma gibi hususlarda önemli rol oynadıkları anlaşılmış ve hazırlanan politikalarda KOBİ'lere yönelik ilgi artmaya başlamıştır. Bu ilgi, sadece gelişmiş ülkelerde değil gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde de görülmüştür. Günümüzde KOBİ'ler, tüm dünyada dinamizmin, yenilikçiliğin, girişimciliğin ve istihdamın kaynağı olarak görülmektedir (OECD, 2005:16 alıntılanan Yüksel, 2011:7-8).

Son yıllarda uluslararası düzeyde ekonomik faaliyetlerin hızlı bir şekilde artması hem küçük hem de büyük işletmeler için önemli bir avantajdır. KOBİ'ler gelişen uluslararasılaşma eğiliminde, global piyasalarda giderek daha aktif rol oynamaktadırlar. Bundan sonra da KOBİ'lerin uluslararasılaşması artan ivme ile devam etmesi beklenmektedir. Çünkü dünya ekonomisinde hükümetlerin uyguladığı engellerin azalması ve teknolojinin gelişmesi hızla devam etmektedir (Lu ve Beamish, 2001:565).

Ülkemizde toplam işletmelerin %99'unu, istihdamın %78'ini teşkil eden Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) ekonominin dinamiği konumundadır. KOBİ'ler, üretim faaliyetlerinin ülke geneline yayılmasını sağlayarak bölgesel gelişme ve sosyal kalkınmanın da önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. Bu niteliklerinden dolayı KOBİ'lerin geliştirilmesine ilişkin ulusal politikalar ve araçların etkin şekilde çalışması ve rekabet gücünü etkileyen makro ortamın KOBİ ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi son derece önemlidir (KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013:16).

KOBİ'lerin artan önemine paralel olarak ülkemizde çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından KOBİ'lere yönelik çok sayıda destek verildiği gözlemlenmektedir. Bu desteklerden beklenen faydaların sağlanabilmesi için; hedef grup ve ihtiyaç analizlerinin doğru şekilde yapılması, uygun araçlarla desteklenmiş programların oluşturulması, uygulamanın düzenli bir şekilde izlenmesi ve gelişmelerin değerlendirilerek, tedbirlerin zamanında alınması gerekmektedir.

KOBİ'lere sağlanan desteklerin değerlendirilmesinin en önemli nedeni, hükümetler tarafından vergi mükelleflerinden elde edilen vergi gelirlerinin önemli kısmının KOBİ'lerle ilgili destek programlarına aktarılmasıdır. Hükümetler sağlanan desteklerin doğru yerlere harcandığını ve politikaların başarı ile uygulandığını vergi mükelleflerine açıklamalıdır (Storey, 2008:16).

Ancak çoğunlukla etkin bir değerlendirme mekanizmasının olmaması nedeniyle, kamu kaynağı kullanılarak sağlanan bu desteklerle amaçlanan değişikliklerin yaratılma derecesi bilinmemektedir. Bu nedenle, kamu müdahalelerinin uygulama öncesi ve sonrası değerlendirilmesi, bu konuda yöntem ve mekanizmaların geliştirilmesi önem taşımaktadır (Ersayın, 2012:2).

Bu çalışmada öncelikle ülkemizde KOBİ'lere sağlanan destekler hakkında bilgi verildikten sonra etki değerlendirmesi kavramı üzerinde durularak kamu desteklerinde etki değerlendirmesinin önemi üzerine bilgiler ve konu ile ilgili yapılmış çalışmalara yer verilecektir.

KOBİ'LERE SAĞLANAN KAMU DESTEKLERİ

Günümüzde ülke ekonomilerinin gelişiminde KOBİ'lerin stratejik önemi, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke tarafından anlaşılmıştır (Abdullah, 1999:83 alıntılıyan Erdil ve Kalkan, 2005:104). Dünya'nın her yerindeki hükümetler, KOBİ'lerin önemini ve bunların ekonomik büyüme, sosyal birleşme, istihdam, bölgesel ve yerel kalkınmaya sağladığı katkıların farkına varmışlardır (İraz, 2005:229).

Son zamanlarda, KOBİ politikaları artık uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, kendi KOBİ'lerini dolayısıyla pazar paylarını korumak için birbirlerinin KOBİ destek uygulamaları üzerinde belirleyici ve hatta sınırlayıcı tedbirler alma yolunda uluslararası düzeyde kararlar almışlardır. Bu çerçevede ulusal ve uluslararası düzeyde KOBİ hizmet ve destek politikaları yeniden yapılandırılmakta olup, temel olarak KOBİ'ler için uygun iş ortamının yaratılması ve onların iç ve dış pazarlarda rekabet edebilirliklerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Cansız, 2008:7).

Taşıdıkları önem dolayısıyla başta gelişmiş ülkeler olmak üzere bütün ülkeler, KOBİ'lerin doğması, büyümesi, gelişmesi ve korunması için uygun ortamı hazırlayacak politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadır. (Özbek, Kasım 2008:52). Son yıllarda özellikle gelişmiş ülkeler, yenilikçi ve hızlı büyüyen işletmelerin geliştirilmesine odaklanma yönünde bir eğilim göstermektedirler. Yüksek büyüme potansiyeline sahip, yenilikçi KOBİ'lerin, verimliliğin artırılmasında ve rekabet gücünün korunmasında kilit rol oynadığı düşünülmektedir. Bu nedenle birçok ülkede bu tür işletmelerin oluşmasını ve büyümesini teşvik etmeye yönelik destek ve finansman modellerinin geliştirilmesi öncelikli politikalar arasında yer almaktadır (Yüksel, 2011:8).

Ülkemizde temel politika metinlerinde KOBİ'lerin desteklenmesi ilgili maddeler hep bulunmuştur. IX. Kalkınma Planında, KOBİ'ler "Rekabet Gücünün Artırılması" gelişme ekseninde ele alınmıştır. KOBİ'lerin geliştirilmesi için etkin destek uygulamalarının geliştirilmesi, finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması, teknolojilerinin yenilenmesi ve finansman dışı destekler sağlanması alanlarında politikalar belirlenmiştir (Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, 2006:21).

Türkiye'de KOBİ'lere yönelik olarak çeşitli kurumlar tarafından farklı amaçlara hizmet eden destek ve teşvik programları uygulanmaktadır. Bu programların, hibe, geri ödemeli destek, vergisel avantaj, doğrudan kredi ve kredi kullanımına yönelik destekten oluşan araçları kullandığı görülmektedir. Uygulanan destek ve teşvik programlarının destek grubu ve ilgili kurum bazında dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. KOBİ'lere Yönelik Destek ve Teşvikler

Destek Grubu	İlgili Kurum
Danışmanlık, Sistem ve Kapasitenin Geliştirilmesinin Desteklenmesi	Ekonomi Bakanlığı, KOSGEB, Kalkınma Ajansları, SGK
Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Desteklenmesi	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, TÜBİTAK, TPE, SGK, TTGV, KOSGEB
Pazarlama Faaliyetlerinin Desteklenmesi	Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, KOSGEB
Çevre ve Enerjiye Yönelik Destekler	Ekonomi Bakanlığı, TTGV, KOSGEB, EİE
Girişimciliğin Desteklenmesi	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOSGEB, Kalkınma Ajansları, TÜBİTAK
Yatırımların Desteklenmesi	Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, SGK, TTGV, Kalkınma Ajansları
Strateji Geliştirme ve İşbirliklerinin Desteklenmesi	TTGV, TÜBİTAK, Kalkınma Ajansları, KOSGEB
Finansmana Erişimin Desteklenmesi	Kredi Garanti Fonu, Halk Bankası, KOSGEB

Kaynak: KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013:41-44

Tablo 1'e göre, KOBİ'lere sağlanan destekler 8 temel gruba ayrılmıştır. Bu verilen destekleri değişik kurum ve kuruluşların KOBİ'lere ulaştırdıkları görülmektedir. Verilen desteklerin KOBİ'lerin ihtiyaçlarına uygun, sektörel ve bölgesel bazlı olması ve desteklerin düzenli bir şekilde izlenmesi ve değerlendirmesi önem arz etmektedir. Ayrıca destek gruplarının alt kalemlerinde yer alan benzer desteklerin farklı kurum veya kuruluşlar tarafından verilmesi yerine, benzer destekleri tek bir kurum veya kuruluşun vermesinin desteğin etkinliği ve etkililiği ve ilgili kurum ve kuruluşların performansları açısından daha iyi olacağı düşünülmektedir.

ETKİ DEĞERLENDİRMESİ KAVRAMI

Etki değerlendirmesi (impact evaluation) aktivitelerden, projelerden, programlardan etkilenen çevre, kurumlar, bireyler üzerinde pozitif ya da negatif niyetlenilmiş ya da niyetlenilmemiş etkilerin sistematik tanımıdır (Tekindor, 2006:42).

Etki değerlendirmesi, gözlenen sonuçların, amaçlanan veya amaçlanmayan, ne kadarının program aktivitelerinden kaynaklandığının ve programın yokluğu durumunda ne kadar gözlenilirdinin tahmin edilmesi için bilimsel araştırma yöntemlerinin uygulanmasıdır. Programın net etkisini ölçebilmek amacıyla, program neticeleri ile programın yokluğu durumunda ne olurdu tahmini değerinin karşılaştırılmasını içeren bir çeşit netice

değerlendirmesidir. Bu tür değerlendirme, dış faktörlerin program neticelerini etkilediği bilindiği durumda, programın başarı veya amaçlarına katkısının bu tür etkilerden izole edilmesi amacıyla uygulanmaktadır¹.

Etki değerlendirmesinin temel amacı bir proje, faaliyet, politika veya programın net etkilerini, sonuçların kıyaslanması yoluyla değerlendirmektir. Bu kapsamda bir çeşit sonuç değerlendirmesidir. Bu değerlendirme, sonuçları etkileyen dışsal faktörler dikkate alınarak, hedeflerin başarılmasına yönelik katkıların ayırt edilebilmesi için yapılır (Yılmaz, 2010:117).

Etki değerlendirmesi çalışmaları bir programın hedef kitlede arzulan etkileri oluşturup oluşturmadığına ve hedef kitlede gözlenen değişikliklerin ne kadarının programa dayandırılabilceğini belirlemeyi amaçlar (Baker, 2000:1).

Etki değerlendirmesi nedensellik soruları üzerinde odaklanır. Program kendinden beklenen sonuçları mı vermiştir? Etkilerin olgunluğu ne olmuştur? Program niyet edilmeyen sonuçlar mı vermiştir? gibi soruları yanıtlayan değerlendirme türüdür. Bu değerlendirme iyi yapıldığında, program olmadığında meydana gelebilecek sonuçların, programın olduğu durumdaki sonuçlar ile kıyaslanması için kullanılabilir (Diriöz, 2012:41). Etki değerlendirmesi çalışmalarında temel mesele, programın etkisini diğer tüm faktörlerden ve potansiyel seçim yanlışlıklarından ayıştırmaktır (Shahidur v.d., 2010:3-4).

Son zamanlara kadar, program yürütücüler ve politika yapıcılar sıkça desteğin sonuçları ve etkileri yerine, programın girdileri ve ilk çıktıları ile ilgilenmekteydiler ancak etki değerlendirmesi çalışmaları kanıta dayalı politika yapma sürecinin önemli bir parçası olduğundan ve bu gelişen küresel eğilim, odaklanılan noktayı girdi ve çıktılarından sonuç ve etkilere kaydırmaktadır (Gertler ve vd., 2011:3).

Etki değerlendirmesi, sebep-sonuç ilişkilerini sorgulayan soruların cevaplandırılmasına odaklanan bir değerlendirme yöntemidir ve birçok farklı sorunun cevaplandırılmasına olanak sağlayan diğer değerlendirme yöntemlerinin aksine tek tip bir sorunun cevaplandırılması fikri üzerine inşa edilmiştir. Bu soru: “İlgilenilen sonuç üzerinde programın etkisi nedir?” Bu basit soru bünyesinde önemli bir nedensel boyut barındırmaktadır. Şöyle ki: Etki değerlendirmesinde asıl ilgilenilen, sonuçlar üzerinde gerçekleşen değişikliklerden sadece programın doğrudan neden olduklarıdır. Sonuçlar üzerindeki nedensel ilişkiyi veya programın etkisini tahmin edebilmek amacıyla seçilen yöntem, karşı-olgusallık olarak adlandırılan ve program katılımcılarına programdan istifade etmeselerdi ne olurdu sorusunun cevabını tahmin etmelidir (Gertler ve vd., 2011:3 alıntılanan Genç, 2012:124).

Etki değerlendirmesinin en büyük zorluğu programdan faydalananın eğer program olmasaydı durumu ne olurduyu belirlemektir. Bir başka deyişle,

¹http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/arsiv/ArGe_degerlendirme_etki_analizi_tanim_kavram.pdf

etki değerlendirmesi, “program sonrası yapılan ölçümde gözlenen değişiklik sadece programa dayandırılabilir mi?” ve “yararlanıcılar üzerinde gerçekleşen değişikliklerin ne kadarı sadece programın doğrudan neden olduklarıdır?” sorularının cevaplandırılmasıyla ilgilenmektedir (Shahidur v.d., 2010:22).

Program değerlendirmesi bağlamında karşıt-gerçeklik program sonucunda gerçekte ne oldu ile program olmasaydı ne olurdu arasındaki karşılaştırmadır (Dünya Bankası, 2009:9) veya “değerlendirilen program yürütülmeseydi ya da alternatif bir program yürütülseydi gerçekleşebilecekler” şeklinde tanımlanabilir.

KOBİ'LERE SAĞLANAN DESTEKLERDE ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

Dünya’da yaşanan ekonomik krizlerin ardından tüm ülkelerde, KOBİ’lerin ekonomik büyümenin, uluslararası rekabet üstünlüğü sağlamanın, yeni iş ve istihdam yaratmanın, teknolojik yenilenmenin ve yenilik geliştirmenin en önemli kaynağı olarak görülmesi, KOBİ’lerin desteklenmesi ve teşvik edilmesinde önemli bir etmen olmuştur. Hükümetlerin KOBİ’leri desteklemeye ve teşvik etmeye yönelik politikaları, yeni bir anlayışla finansal destek politikaları ve kurumlarının yapılandırılması, işletmelerin kümelenmesi, dilimli (niş) piyasalara yönlendirilmesi, yenilik geliştirmenin desteklenmesinden uluslararası piyasalara eklenmeye, küresel üretim zincirine katılmaya ve yerel ağlar geliştirmeye teşvik edilmesine ve destek kurumlarının yeniden yapılandırılmasına kadar pek çok girişimi içermekte ve geniş yelpazeye yayılmaktadır (Aykaç, 2009:19).

Hükümetlerin KOBİ’leri bu geniş yelpazede desteklemesinin nedeni ise büyük işletmelerden farklı olarak pazar ve sistem tökezlemelerine karşı daha savunmasız ve kırılgan yapıya sahip yeni girişimcilere ve KOBİ’lere kamu müdahalesi yoluyla yardımcı olabilmek; üretkenliklerini ve yetkinliklerini artırabilmektedir. Bu bakımdan, kamu tarafından sağlanan müdahalenin etkinliği büyük önem taşımaktadır (Technopolis Group, 2010:33-34).

Kamu tarafından yürütülen programlar belirli amaçlara ve yararlanıcılara ulaşmak için uygulanır. Tasarım aşamasında çoğu program umut verici gözükmese de, tasarlanan bu programların aslında gerçekten işleyip işlemediği ve programın hedeflenen yararlanıcı kitlesi üzerinde net etkiler yaratıp yaratmadığı, değerlendirme ile tespit edilebilir. Başarılı değerlendirme çalışmaları politika belirleyicilere kamuya ait kaynakların dağıtımında hesap verebilirliği sağlama bakımından da yardımcı olur (Shahidur v.d., 2010:3).

Kamu müdahalelerinin değerlendirilmesine duyulan ihtiyaca paralel olarak değerlendirme yöntem ve yaklaşımları ile değerlendirmede kullanılan kriterler de çeşitlenmektedir. Uygulama öncesi, sonrası veya uygulama esnasında gerçekleştirilebilen değerlendirme çalışmaları ile genel olarak müdahalelerin ulusal politika ve programlarla uyumluluğu, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlara cevap verebilme derecesi, hedeflerin gerçekleştirilme düzeyi, müdahalenin verimliliği, etkililiği, etkileri veya sürdürülebilirliği

değerlendirilmektedir. Ancak kamu kaynaklarının etkinliğinin belirlenebilmesi için, müdahalenin gerçekten bir değişikliğe neden olup olmadığının da araştırılması, müdahalenin ve müdahale ile elde edilen sonuçların etkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir (Ersayın, 2012:2).

KOBİ'lere yönelik programlar nadiren dikkatli bir şekilde değerlendirilir. Avrupa ve ABD'de yaygın olarak KOBİ destek programları etkisi değerlendirilmektedir ancak gelişmekte olan ülkelerde nadiren KOBİ'lere sağlanan devlet desteklerinin etkisi analiz edilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde yürütülen KOBİ destek programlarının değerlendirilmesine yönelik çalışmalar genellikle yararlanıcı memnuniyetini ölçmeye çalışan anket ve durum analizlerinden ibaret olup program yöneticilerine programın işleyip işlemediği konusunda bilgi sağlamazlar (Genç, 2012:104).

Günümüzde, KOBİ'lere yönelik destek programlarının etkinliği konusunda daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulmakta, değerlendirme yöntemleri ve uygulama şekilleri ülkeden ülkeye değişmekte ve değerlendirme konusunda daha deneyimsiz pek çok ülke için oldukça farklı makro-ekonomik başlangıç noktaları söz konusu olabilmektedir. Bu amaçla AB, WB ve OECD gibi pek çok uluslararası kuruluş, son yıllarda, çeşitli gelişmekte olan ülkeleri teşvik edici çalışmalar yürütmekte, kılavuzlar yayınlamakta ve uluslararası başarılı ülke örneklerini içeren raporlar yayınlamaktadır (Genç, 2012:104).

LİTERATÜR

Uluslararası alanda KOBİ desteklerinin işletmeler üzerinde etkilerini konu alan çalışmaların, genel olarak 2000'li yıllardan itibaren yoğunlaştığı, çalışmalardaki incelemelerin ortalama 6-7 yıllık dönemi içerdiği, bazı gelişmiş ülkelerde bu sürenin 20 yıla kadar çıkabildiği ve araştırılan destek programlarının genelde Ar-Ge, Teknoloji Geliştirme, Teknoloji İyileştirme Destekleri üzerine olduğu görülmektedir.

Acevedo ve Tan (2010), WB için yürüttükleri "Latin Amerika ve Karayiplerde KOBİ Destek Programlarının Etki Değerlendirmesi" adlı çalışmada Şili, Kolombiya, Meksika ve Peru'da KOBİ'lere uygulanan destek programlarının net etkilerini tespit etmişlerdir. İlgili ülkelerde farkın-farkı ve eğilim skor eşleştirmesi yöntemleri kullanılarak uygulanan destek programlarının; eğitim, yeni teknolojinin adaptasyonu, örgütlenme, satışlar, işgücü verimliliği, maaşlar ve istihdam üzerine etkileri incelenmiştir.

Acevedo ve Tinajero (2010), 1994-2005 yılları arasında kapsayan 10 yıllık sürede panel veri kullanarak Meksika'da uygulanan KOBİ destek programlarının etkisini ölçmüşlerdir. Çalışmanın sonucunda uygulanan programların gayri safi üretim, katma değer ve maaşlar üzerinde pozitif etki oluşturduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bulunan pozitif etkinin zamanla oluştuğunu belirlemişlerdir.

Castillo vd. (2010), Arjantin'de KOBİ'lere uygulanan destek programının; istihdam, net ücretler ve ihracat üzerine etkilerini farkın-farkı ve eğilim skor eşleştirmesi yöntemlerini bir arada kullanarak yaptıkları çalışmada, destek

programının istihdam üzerine pozitif ve niceliksel olarak önemli derecede etkilediğini, net ücretler ve ihracat üzerine de etkinin istihdamdaki kadar olmasa da yine de pozitif olduğunu bulmuşlardır. Programın etkisinin, net ücretler ve ihracat üzerinde programdan faydalandıktan sonra ilk yıl içinde ortaya çıktığını, istihdamda ise programdan faydalandıktan sonra üç yıl boyunca devam ettiğini tespit etmişlerdir.

Tan (2009), panel firma verilerini kullanarak Şili’de KOBİ’lere uygulanan destek programını değerlendirmiştir. Farkın-farkı ve eğilim skor eşleştirmesi yöntemlerini kullanarak; eğitim, yeni teknolojinin adaptasyonu ve örgütlenme gibi ara sonuçlarda gelişim sağlandığını, satışlar, üretim, işgücü verimliliği, ücretler ve ihracatta gibi nihai sonuçlarda da istatistiki olarak anlamlı ve pozitif etkiler olduğunu tespit etmiştir.

Konu ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar sınırlıdır. Özçelik ve Taymaz (2008), desteklerin Ar-Ge yoğunluğu üzerine etkilerini 10 yıllık veri dönemini ele alarak incelemişlerdir. Destek alan işletmelerin Ar-Ge yoğunluğunda destek almayan işletmelere göre %1,9 arttığını bulmuşlardır.

Tandoğan (2011) yaptığı doktora tezinde iki ana amaç doğrultusunda hareket etmiştir. Birinci amaç, Türkiye’de özel sektörün Ar-Ge çalışmalarında kamu sübvansiyonlarının etkisini ölçmek için uygun olabilecek nicel yöntemi seçmek ve uyarlamak, ikinci amaç ise, gelişmekte olan ülkeler bağlamında son yıllarda hızla artan kamu Ar-Ge ve yenilik desteklerinin özel sektörün Ar-Ge faaliyetlerine etkisini inceleyerek etki analizi literatürüne katkıda bulunmuştur.

Ersayın (2012) yaptığı uzmanlık tezinde, Türkiye’de KOBİ’lere yönelik destekler sunmaya başlayan kalkınma ajanslarından Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları’nın İktisadi Kalkınma ve KOBİ Mali Destek Programları’nın katkısallıkları değerlendirilmiştir. Değerlendirme kapsamında proje bazlı bir yaklaşım tercih edilmiş ve desteklenen KOBİ’lere anket uygulanmıştır. Anket sonuçlarının analiz edilmesiyle programların katkısallıkları değerlendirilmiş ve katkısallığı etkileyebilecek faktörler belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda kalkınma ajanslarının destek uygulamalarına ilişkin öneriler getirilmiştir.

Genç (2012) hazırladığı uzmanlık tezinde, değerlendirme kavramını detaylı bir şekilde açıklamış, izleme ve değerlendirme sistemine neden ihtiyaç duyulduğunu ve böyle bir sistemin faydaları üzerinde durmuştur. Çalışmanın sonunda KOSGEB’de etkin ve etkili bir değerlendirme sisteminin kurulmasına yönelik bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Maden (2012) yaptığı doktora çalışmasında, Genel Destek Programı kapsamında sunulan desteklerin Göller Bölgesinde faaliyet gösteren KOBİ’lerin performansı üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Bu kapsamda 2008-2011 yılları arasında Isparta ve Burdur illerinde faaliyet gösteren ve KOSGEB Genel Destek Programından yararlanmış olan 147 adet KOBİ ve bu KOBİ’lerle aynı bölgede faaliyet gösteren sektör, ölçek ve firma yaşı itibarıyla aynı özellikleri taşıyan ve hiçbir destek programından faydalanmamış olan 147 KOBİ incelenmiştir. Logit

ve Tobit analizleri yapılarak firmaların performansları farklı performans kriterleri bağlamında karşılaştırılmış ve destek programının KOBİ performansı üzerinde anlamlı ve olumlu etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

KOBİ'lere yönelik kamusal destekler dünya örneklerinde olduğu gibi Türkiye'de de ekonomi politikasının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Son yıllarda kamu tarafından KOBİ'lere sağlanan destek türlerinde ve miktarlarında önemli derecede artışlar meydana geldiği gibi desteklere ulaşmadaki prosedürler eskisini nazaran bir hayli azalmıştır. Bunun doğal sonucu olarak KOBİ'lerin devlet desteklerinden faydalanmaları artmıştır.

Bu desteklerden beklenen faydaların sağlanabilmesi için; hedef grup ve ihtiyaç analizlerinin doğru şekilde yapılması, uygun araçlarla desteklenmiş programların oluşturulması, uygulamanın düzenli bir şekilde izlenmesi ve gelişmelerin değerlendirilerek, tedbirlerin zamanında alınması gerekmektedir.

Son yıllarda desteklenen işletme sayısının ve destek miktarlarının hızla artması toplumun değişik kesimleri tarafından (vergi mükellefleri, politikacılar, akademisyenler) acaba dağıtılan bu paraların etkisi oluyor mu? sorusunu akla getirmiştir. Kamu kurum ve kuruluşları yapacakları veya yaptıracakları etki değerlendirme çalışmaları ile bu soruya cevap bulabileceklerdir.

Yapılacak etki değerlendirme çalışmaları ile etkisiz programlar tespit edilecek, yürürlükten kaldırılması gündeme gelebilecektir ve bu programlardan kazanılacak kaynaklar iyi işleyen programlara aktarılmak suretiyle de kaynak kullanımında etkinlik tesis edilebilecektir.

KAYNAKLAR

ABDULLAH, M.A., (1999), *"The Accessibility of the Government-Sponsored Support Programmes for Small and Medium-Sized Enterprises in Penang"*, Elsevier Science, Vol. 16, No. 2, pp. 83-92.

ACEVEDO, G.L. ve TAN, H.W., (2010), *"Impact Evaluation of SME Programs in Latin America and Caribbean"*, ABD.

ACEVEDO, G.L. ve TINAJERO, M., (2010), *"Mexico Impact Evaluation of SME Programs Using Panel Firm Data"*, ABD.

AYKAÇ, M., PARLAK Z., ÖZDEMİR S., (2009), *"Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Arttırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler"*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2008-24.

BAKER, J. L. (2000), *"Evaluating the Impact of Development Projects on Poverty: A Handbook for Practitioners"*, Washington D.C.: LCSPP/PRMPO, The World Bank.

CANSIZ, M., (2008), *"Türkiye'de KOBİ'ler ve KOSGEB"*, Ankara, DPT Uzmanlık Tezi.

CASTILLO, V. ve ark., (2010), *"Can SME Policies Improve Firm Performance? Evidence from an Impact Evaluation in Argentina"*, ABD.

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, (2007) *"Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013"*, Ankara.

DÜNYA BANKASI, (2009), "*Institutionalizing Impact Evaluation Within the Framework of a Monitoring and Evaluation System*", ABD.

ERDİL, O., KALKAN, A., (2005), "*KOBİ'lere Sağlanan Desteklerin KOBİ'lerin Performanslarına Etkileri*", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:4, Sayı:7, Bahar 2005/1, Sayfa: 103-122.

ERSAYIN Z., (2012), "*Kamu Müdahalelerinde Katkısalılığın Değerlendirilmesi: Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları KOBİ Destekleri Örneği*", Uzmanlık Tezi, Ankara.

GENÇ, K., (2012), "*Değerlendirme Kavramı ve KOSGEB İçin Bir Sistem Önerisi*", Uzmanlık Tezi, Ankara.

GERTLER, P.J. ve ark., (2011), "*Impact Evaluation in Practice*", ABD.

İRİZ, R., (2005), "*Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİ'ler*", Konya, Çizgi Yayınevi.

KOSGEB, (2011), "*KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013*", Ankara.

MADEN, S.I., (2012), "*KOSGEB Genel Destek Programının Firmalar Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirmesi: Göller Bölgesi Uygulaması*", Doktora Tezi, Isparta.

LU, J.W. ve BEAMISH P.W., (2001), "*The Internalization and Performance of SMEs*", Strategic Management, 2001: 565-586.

OECD, (2005), "*SME and Entrepreneurship Outlook*", Paris.

ÖZBEK, Z., (2008), "*KOBİ'lerin Türk Ekonomisine Etkileri*", Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, Sayı.31, (49-57).

SHAHIDUR, K.R. ve ark., (2010), "*Handbook on Impact Evaluation Quantitative Methods and Practices*", ABD.

STOREY, D.J., (2008), "*Entrepreneurship And SME Policy*", World Entrepreneurship Forum, İngiltere.

TAN, H., (2009), "*Evaluating SME Support Programs in Chile Using Panel Firm Data*", ABD.

TANDOĞAN, S.V., (2011), "*Impact Analysis of Industrial Research and Development Subsidy Programs in Turkey: An Appraisal of Quantitative Approaches*", Doktora Tezi, Ankara.

TECHNOPOLIS GROUP, (2010), "*KOSGEB Destek Sisteminin Analizine Yönelik Araştırma, Değerlendirme ve Raporlama Projesi*", Ankara.

TEKİNDOR, A.A., (2006), "*İzleme ve Değerlendirme Bazı Teknikler ve Yöntemleri*", Ankara.

YILMAZ, S., (2010), "*Uluslararası Uygulamalar Kapsamında Kamu Kesiminde Performans Değerlendirmesi*", Bütçe Dünyası Dergisi, 2010 / 2: 111-130.

YÜKSEL, A., (2011), "*Türkiye'de KOBİ'lerin Banka Kredilerine Erişim*", DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.

http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/arsiv/ArGe_degerlendirme_etki_analizi_tanim_kavram.pdf [\(15/04/2013\)](#)